

UNIwersytet WarMińsko-Mazurski w Olsztynie

Wydział Nauk Ekonomicznych

STUDIA PODYPLOMOWE

MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim

w ramach programu edukacji ekonomicznej

VII edycja 2015/2016

Renata Dembska

Bezpieczeństwo depozytów bankowych w polskim systemie bankowym, a rozwiązania stosowane w Unii Europejskiej

Praca końcowa wykonana
pod kierunkiem
dr Bogdana Włodarczyka

Olsztyn 2016

Spis treści	str.
Streszczenie.....	3
Wstęp.....	4
1. Bankowy Fundusz Gwarancyjny -cele i zadania.....	5
2. Zakres Gwarantowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.....	9
2.1.Podmioty stosunku gwarancji.....	9
2.2.Limity gwarancji.....	10
2.3. Zakres gwarantowania	11
2.4. Działalność gwarancyjna.....	12
3.Analiza porównawcza bankowego systemu gwarancyjnego w Polsce, a rozwiązań stosowanych w Unii Europejskiej.....	15
Podsumowanie.....	24
Bibliografia.....	25
Spis tabel.....	26
Spis rysunków.....	26

STRESZCZENIE

W niniejszej pracy opisano system gwarantowania depozytów w Polsce porównując go do najistotniejszych elementów systemów gwarantowania depozytów państw Unii Europejskiej. Przedstawiono w niej ustawowe zadania jakie ma spełniać powołana do tego instytucja państwowa, którą jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Cel jej utworzenia oraz najistotniejsze zasady funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów w polskim systemie, oraz systemie krajów Unii Europejskiej. Zaprezentowano zagadnienia obejmujące kierunki nowelizacji przepisów dyrektywy 94/19/EC. Tematem rozważania stała się także perspektywa ujednoczenia zasad gwarantowania depozytów krajów unii, która pozwoli w pełni funkcjonować europejskiej unii bankowej.

Przedmiotem niniejszej pracy jest pokazanie instytucji Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jako jednej z instytucji tworzących tzw. siatkę bezpieczeństwa finansowego, którego misją jest ochrona dobra deponenta i stabilności systemu bankowego.

Celem pracy jest opis systemu gwarantowania depozytów w Polsce poprzez BFG. W pracy podjęto również próbę porównania polskiego systemu z systemem krajów UE.

Rozdział pierwszy opisuje cel i zadania funduszu w Polsce, natomiast w drugim rozdziale zawarto informację o znaczeniu systemów gwarantowania depozytów bankowych. Opisano tu główne założenia funduszu.

Rozdział trzeci to analiza porównawcza systemu gwarancyjnego Polski i systemów krajów Unii Europejskiej. Zawarto informację o dostosowywaniu prawa polskiego w zakresie gwarantowania depozytów do standardów Unii Europejskiej.

Przedmiotowa praca ma charakter teoretyczny. W pracy wykorzystano głównie informacje zawarte w raporcie Rocznym Bankowego Funduszu Gwarancyjnego 2014 r oraz ustawę o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym

WSTĘP

Przechowując swoje oszczędności w banku deponent środków oczekują gwarancji i zabezpieczenia, że swoje oszczędności powierza instytucji stabilnej i bezpiecznej. Banki zapewniają, że ich instytucja finansowa jest najlepsza i klienci nie mają powodów do obaw. Jednak Bank, jak każdy podmiot prowadzący działalność może ogłosić upadłość. Podstawą powstawania systemów gwarantowania depozytów bankowych było stwierdzenie, że przedsiębiorstwo bankowe -bank oprócz tego, że w swej działalności nastawiony jest na zysk, powinien spełniać warunki instytucji zaufania publicznego. W celu ochrony klientów banku na całym świecie ustawodawca państwowy dążył do stworzenia systemu zabezpieczeń środków powierzonych bankowi.

W Polsce instytucją gwarantującą depozyty jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny z siedzibą w Warszawie, którego misją jest działanie na rzecz bezpieczeństwa i stabilności banków oraz wzrostu zaufania do systemu bankowego w Polsce.

Historia europejskich systemów gwarantowania depozytów sięga 1966 roku i jako pierwszy powstał w Niemczech.

Bezpośrednim powodem tworzenia systemów gwarancji depozytów jest ochrona interesów klientów korzystających z usług bankowych, oraz przeciwdziałanie destabilizacji systemu bankowego i rynku finansowego.

Problematyka zawarta w pracy zawiera podstawowe informacje chroniące oszczędności osób fizycznych, czyli każdego obywatela Polski i mieszkańca unii europejskiej. Deponenci przechowując swoje oszczędności powinni nie obawiać się o utratę swoich oszczędności.

1. Bankowy Fundusz Gwarancyjny –cele i zadania

Ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym wprowadziła do polskiego porządku prawnego nową wspierającą nadzór bankowy instytucję. Jej podstawowym celem jest ochrona wiarygodności deponentów z tytułu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych podmiotów objętych ustawowym systemem gwarantowania (GÓRAL i in. 2003, s. 223).

W Polsce w latach 90-tych miały miejsce upadki banków i „kas pożyczkowych”, co wywołało spadek zaufania do bezpieczeństwa zdeponowanych środków. Głównie upadały banki spółdzielcze, za które odpowiadał Skarb Państwa. W Polsce od 1989 rozpoczął się proces tworzenia gospodarki rynkowej, powstało około 80 nowych banków i nie istniał powszechny system gwarantowania depozytów. Większość nowo powstałych banków, słabych kapitałowo, miało poważne trudności w pozyskaniu depozytów ze względu na dość oczywistą przewagę banków „starych” w postaci gwarancji Skarbu Państwa. To sprawiło, że młode i małe banki zaczęły podejmować zbyt ryzykowne decyzje w celu pozyskania klienta. Wywołało to narastanie problemów licznych banków z utrzymaniem wypłacalności oraz spadek zaufania społeczeństwa do całego sektora bankowego. (PYKA 2002, s. 26). Między innymi to przyczyniło się do powstania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny to pierwsza instytucja gwarantowania wkładów w Polsce, wcześniej rolę gwaranta wypełniał Skarb Państwa. Został utworzony ustawą z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, a działalność rozpoczął w kwietniu 1995r. Objął on środki pieniężne osób fizycznych oraz niefinansowych podmiotów gospodarczych we wszystkich bankach, niezależnie od daty ich powstania i formy własności (Pyk2002, s. 27) Ustawa ta wprowadziła w Polsce obligatoryjny i powszechny system gwarancyjny.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny od 17 lutego 1995 gwarantuje depozyty zgromadzone w bankach, a od dnia 29 listopada 2013 r. zgromadzone w spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych.

Podstawowym celem polskiego Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jest umocnienie wiarygodności banków oraz podejmowanie działań na rzecz stabilizacji systemu bankowego poprzez gwarantowanie depozytów do wysokości określonej w ustawie, a także udzielanie zwrotnej pomocy finansowej bankom o zagrożonej wypłacalności. Oznacza to, że BFG, na zasadzie jedności instytucjonalno-funkcjonalnej spełnia dwie funkcje: gwarantowania depozytów oraz pomocową. W Polsce działalność BFG to realizacja następujących funkcji: (OFIARSKI 2004, s. 237).

- Tworzenie i funkcjonowanie systemów obowiązkowego i umownego gwarantowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych lub należnych z tytułu wierzytelności potwierdzonych dokumentami wystawionymi przez banki,
- Podejmowanie działań w celu udzielenia podmiotom objętym obowiązkowym systemem gwarantowania środków pieniężnych pomocy do wysokości środków gwarantowanych w przypadkach powstania niewypłacalności,
- Gromadzenie i wykorzystywanie informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania (OFIARSKI 2004, s. 237).

Do zadań BFG w związku z funkcjonowaniem systemu gwarantowania zgromadzonych środków należą:

1. W zakresie funkcjonowania systemów obowiązkowego i umownego gwarantowania zgromadzonych środków:
 - Określenie na dany rok, wysokości środków wyodrębnionych przez podmioty objęte systemem gwarantowania, w związku z obowiązkiem tworzenia funduszu ochrony środków gwarantowanych,
 - Wykonywanie obowiązków wynikających z gwarantowania środków pieniężnych na zasadach określonych w ustawie,
 - Nadzór nad umownym systemem gwarantowania środków pieniężnych¹

¹ Art.4 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1994r.o Bankowy Funduszu Gwarancyjnym(t .jedn. Dz. U .z 2014r, poz.1866)

2. Do zadań Funduszu w zakresie udzielania pomocy podmiotom objętym systemem gwarantowania należą:

- Udzielenie zwrotnej pomocy finansowej, w przypadku powstania niebezpieczeństwa niewypłacalności bądź na nabycie akcji lub udziałów banków,
- Kontrola prawidłowości wykorzystania pomocy, oraz monitorowanie sytuacji ekonomiczno-finansowej i systemu zarządzania banku korzystającego z pomocy finansowej,
- Określenie wysokości obowiązkowych opłat rocznych, wnoszonych przez podmioty objęte systemem gwarantowania na rzecz Funduszu,
- Kontrola realizacji programu postępowania naprawczego podmiotu objętego systemem gwarantowania, w sytuacji określonych w ustawach²

Podstawowym systemem gwarantowania depozytów jest ustawowy system, w którym uczestniczą wszystkie banki. Jego celem jest zapewnienie deponentom wypłaty środków zgromadzonych na rachunkach bankowych, do wysokości określonych ustawą w przypadku, gdy podmiot należący do tego systemu (tzn. Bank) utracił możliwość ich zwrotu. Podmiotami stosunku gwarancji są Fundusz i deponent, zaś przedmiotem gwarancji jest wierzytelność deponenta, w związku, z którą w określonych warunkach (z dniem spełnienia warunków gwarancji) nabywa prawo do świadczenia pieniężnego. W ustawie są one określone środkami gwarantowanymi (Pyka, 2002 s. 29).

Nadzór nad działalnością Funduszu w zakresie przestrzegania prawa oraz zgodności z statutem sprawuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych. Organami Funduszu są Rada Funduszu i Zarząd Funduszu. Organem, który sprawuje kontrolę i nadzór nad działalnością Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jest Rada Funduszu. Do jej zadań należy także:

- Wykonywanie nadzoru nad działalnością Zarządu Funduszu,
- Uchwalanie planów działalności i planu finansowego funduszu,
- Przedkładanie Radzie Ministrów sprawozdania z działalności Funduszu za rok poprzedni,
- Zatwierdzanie wniosków Zarządu Funduszu w sprawie zaciągania kredytu w Narodowym Banku Polskim na spłatę środków gwarantowanych,

² Art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1994r. o Bankowy Fundusz Gwarancyjny (t. jedn. Dz. U. 2014r., poz.1866)

- Określenie wysokości stawek obowiązkowej opłaty rocznej i opłaty ostrożnościowej podmiotów objętych systemem gwarantowania oraz stawki określającej wysokość funduszy ochrony środków gwarantowanych,
- Określenie zasad i form zabezpieczenia i dochodzenia zwrotów środków należnych Funduszowi z tytułu udzielenia pomocy,
- Reprezentowanie Funduszu w jego stosunkach prawnych z członkami Zarządu, w szczególności powoływanie, zawieszanie w czynnościach i odwoływanie Zarządu³

Radę tworzy 10 osób oraz przewodniczący, którego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Finansów i prezesa Narodowego Banku Polskiego.

Członkowie Rady powołuje i odwołuje:

- Dwóch - Minister Finansów
- Trzech - przez Związek Banków Polskich
- Czterech – prezes Narodowego Banku Polskiego.

Kadencja Rady Funduszu trwa 3 lata. Do podstawowych zadań Zarządu jest kierowanie Funduszem i reprezentowanie go w stosunkach z podmiotami zewnętrznymi.

³ Art.7 ust.2 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym(t. jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1866

2. Zakres gwarantowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

2.1 Podmioty stosunku gwarancji.

Przynależność do obowiązkowego systemu gwarantowania ma charakter obligatoryjny dla wszystkich działających na terytorium Polski banków krajowych, jak również oddziałów banków zagranicznych niemających siedziby w państwie będącym członkiem Unii Europejskiej, o ile nie są w kraju, w którym mają siedzibę. Uczestnikami systemu gwarantowania środków pieniężnych albo system gwarantowania, w którym uczestniczą nie zapewnia gwarantowania środków pieniężnych do wysokości określonej w ustawie o BFG (GÓRAL i in.2003, s. 231).

Podmiotami stosunku gwarancji są:

- Fundusz
- Deponent

Bank objęty systemem gwarantowania obowiązany jest tworzyć fundusz ochrony środków gwarantowanych na zaspokojenie roszczeń deponentów w przypadku spełnienia warunków gwarancji przez którykolwiek bank objęty tym systemem (GÓRAL i in.2003, s. 232).

Deponentem jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, o ile posiada zdolność prawną, a także szkolna kasa oszczędności lub pracownicza kasa zapomogowo-pożyczkowa. Podmioty będące stroną umowy imiennego rachunku bankowego lub posiadające wynikającą z wierzytelności do banku objętego obowiązkowym systemem gwarantowania, potwierdzoną wystawionym przez ten bank dokumentem imiennym. Deponentem jest również osoba, która uprawniona jest do żądania od banku wypłaty środków z wkładów oszczędnościowych po śmierci posiadacza tych wkładów. W przypadku prowadzenia jednego rachunku dla kilku osób (rachunek wspólny), deponentem jest każda z tych osób-w granicach określonych w umowie rachunku, a w przypadku braku postanowień umownych w częściach równych (OFIARSKI, 2004 s. 242).

2.2.Limity gwarancji

Bardzo ważnym elementem systemu gwarancyjnego jest limit środków gwarantowanych. Gwarancja BFG obejmuje obecnie:

- 100% wartości depozytu do równowartości 100 000 EUR⁴

Niezależnie od waluty, w jakiej ulokowany jest depozyt, wypłata środków gwarantowanych następuje w złotych. Do obliczenia wartości euro w złotych przyjmuje się kurs średni z dnia spełnienia warunku gwarancji, ogłoszony przez Narodowy Bank Polski⁵

Gwarantowana ustawowo kwota określa maksymalną wysokość roszczeń deponenta w stosunku do BFG, niezależnie od tego, w jakiej wysokości i na ilu rachunkach posiadał deponent środki pieniężne w danym Banku. (Góral i in.2003, s. 242)

W Polsce stopniowo podwyższano limit gwarancji, było to spowodowane jak najszybszego dostosowania polskich uregulowań prawnych do poziomu gwarancji stosowanych w państwach UE. Przyspieszenie tempa wzrostu górnego pułapu gwarancji miało na celu szybsze dostosowanie polskich uregulowań prawnych do przeciętnego poziomu gwarancji stosowanych w państwach UE i tworzenie warunków umożliwiających bankom krajowym konkurowanie-według zbliżonych kryteriów-z bankami, których siedziby znajdują się na terytorium państw Unii Europejskiej (M. Pawelska, Ekonomiczne aspekty dochodzenia polskiego systemu gwarantowania depozytów do wymogów Unii Europejskiej, Bezpieczny Bank 1998, nr 2-3, s. 144)

Wprowadzenie limitu środków gwarantowanych, pośrednio wpływa zarówno na rozwój, ale również na bezpieczeństwo banków. Jednym z nich jest świadome dywersyfikowanie przez klientów depozytów pomiędzy bankami do wysokości środków gwarantowanych (KOLEŚNIAK 2011, s. 253).

Limit gwarancji początkowo wynosił 3000 EUR, a obecnie wynosi 100 000 EUR
Stopień wzrostu limitu gwarancji prezentuje tabela 1:

⁴ www.bfg.pl (01.04.2014)

⁵ Dz. U. z 2014 r., poz. 1866)

Stopień wzrostu limitu gwarancji

Kwota gwarantowana w EUR	Obowiązywała do dnia
3000	30.06.1997
4000	31.12.1997
5000	31.12.1998
8000	31.12.1999
11000	31.12.2000
15000	31.12.2001
18000	31.12.2002
22500	27.11.2008
50000	30.12.2010
100 000	Obecnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: strony internetowej www.bfg.pl

2.3 Zakres gwarantowania depozytów.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny obejmuje swoimi gwarancjami depozyty zgromadzone przez rezydentów i nierezydentów na imiennych rachunkach bankowych.

Środki gwarantowane:

- w przypadku banku - środki pieniężne zgromadzone na wszystkich rodzajach imiennych rachunkach bankowych, nominowanych zarówno w złotych jak i walutach obcych. Gwarancjami objęte są także inne wierzytelności pieniężne, wynikające z czynności bankowych, o ile są potwierdzone dokumentami imiennymi, wystawionymi przez dany bank lub imiennymi świadectwami depozytowymi
- w przypadku kasy - środki pieniężne zgromadzone w kasie na wszystkich rodzajach imiennych rachunków, nominowanych zarówno w złotych, jak i w walutach obcych, z wyłączeniem środków wpłacanych tytułem wkładów i

udziałów członkowskich. Gwarancjami objęte są także wierzytelności wynikające z przeprowadzenia przez kasę rozliczeń pieniężnych.⁶

Ustawowemu wyłączeniu z obowiązkowego i umownego systemu gwarantowania podlegają zgromadzone na rachunkach bankowych środki pieniężne Skarbu Państwa, podmiotów, które działalność poddana została szczególnemu nadzorowi ze strony państwa, oraz osób, które ze względu na powiązania kapitałowe i pełnione funkcje pozostają z związku z podmiotami objętymi systemem ochrony depozytów (GÓRAL i in 2003, s.238)

2.4 Działalność gwarancyjna

Moment, w którym środki stają się niedostępne dla deponenta oznacza dzień zawieszenia działalności banku (dzień niedostępność środków), od którego środki gwarantowane są należne, lecz nie mogą być wypłacone, a spełnienie warunków gwarancji następuje w dniu, kiedy zostaje wydane przez sąd postanowienie o ogłoszeniu upadłości (PYKA, 2002 s. 31).

Podstawowym dokumentem określającym wysokość zobowiązań BFG wobec deponentów jest sporządzenie przez syndyka masy upadłości (a w sytuacji, gdy nastąpi prawomocne umorzenie postępowania upadłościowego – przez zarząd banku) lista deponentów. Lista powinna uwzględniać regulacje ustawowe określające: krąg deponentów uprawnionych do otrzymania środków gwarantowanych, sposób obliczenia kwoty środków gwarantowanych dla poszczególnych deponentów oraz sposób finansowania wypłaty dla deponentów, tzn., w jakiej kwocie mają one być finansowane ze środków przekazywanych przez BFG, a w jakiej ze środków płynnych banku. (GÓRAL i in 2003, s. 244)

Zarząd BFG, po zatwierdzeniu listy deponentów podejmuje uchwałę o wypłacie środków. Syndyk, po otrzymaniu środków od BFG dokonuje wypłat środków dla klientów upadłego banku.

Zgodnie z ustawą o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym wypłaty środków gwarantowanych powinny być dokonane nie później niż w ciągu 20 dni roboczych od dnia spełnienia warunku gwarancji, tj. od dnia zawieszenia działalności banku i ustanowienia zarządu komisarycznego oraz złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Za zgodą Komisji

⁶ www.bfg.pl Raport roczny BFG

Nadzoru Finansowego termin może zostać przedłużony, nie dłużej jednak niż o 10 dni roboczych.⁷

Tabela 2

Zakres działalności gwarancyjnej prowadzonej przez Bankowy Fundusz
Gwarancyjny

ROK	ŚRODKI PRZEZNACZONE NA WYPŁATY GWARANCYJNE(W MIL Zł)				STOPIEŃ WYKONANIA FOŚG %	LICZBA DEPONENTÓW
	OGÓŁEM	Z TEGO:				
		Z FOŚ	ZE ŚRODKÓW PŁYNNYCH MAS UPADŁOŚCI	Z FUNDUSZU ŚRODKÓW UZYSKANYCH Z MAS UPADŁOŚCI		
1995	105,0	85,9	19,1	0	38,1	89 939
1996	50,8	47,3	3,1	0,4	14,9	59 420
1997	6,4	4,7	0,6	1,1	2,3	10 418
1998	8,2	4,1	1,8	2,3	3,2	6 775
1999	4,7	0	2,0	2,7	0	1 572
2000	626,0	484,1	141,9	0	48,4	147 739
2001	12,5	0	4,5	8,0	0	2 658
2002	0,1	0	0,1	0	0	46
2003	0,1	0	0,1	0	0	27
2004	0,4	0	0,4	0	0	124
2005	0,1	0	0,1	0	0	99
2006	0,1	0	0,1	0	0	5
2007	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0	0
2009	0,004	0	0	0,004	0	1
2010-2014	0	0	0	0	0	0
RAZEM	814,4	626,1	173,8	14,5	-	318 823

Źródło. Raport roczny Bankowego Funduszu Gwarancyjnego 2014 dostępny na stronie internetowej www.bfg.pl/sites/default/files/dokumenty/raport_2014.pdf

⁷ www.bfg.pl (01.04.2016)

W okresie od 1995 upadły 94 banki, w tym 5 komercyjnych i 89 spółdzielczych. Większość upadłości przypada w okresie początkowym funkcjonowania BFG. Jednak najpoważniejsze w skutkach upadłości banku miał miejsce w 2000 r. ma na to wpływ ilość uprawnionych i wartość wypłaconych odszkodowań. W latach 1995 - 2014 Fundusz dokonał wypłat środków na rzecz deponentów upadłych banków w łącznej kwocie 814,4 mln zł dla 318 823 tysięcy uprawnionych osób.

3. Analiza porównawcza Bankowego Sytemu Gwarancyjnego w Polsce, a rozwiązań stosowanych w Unii Europejskiej

Pierwsza instytucja gwarancyjna powstała w Stanach Zjednoczonych w 1933 r. w wyniku Wielkiego Kryzysu. W Europie pierwszy system powstał w 1966 r. w Niemczech. Pierwszym aktem ponadnarodowym odnoszącym się do problematyki gwarantowania depozytów była Rekomendacja Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej nr 87/63 z 1986 r. (w tym czasie działały instytucje gwarancyjne w Belgii, Niemczech, Hiszpanii, Francji, Holandii i Wielkiej Brytanii). Rekomendacja była dokumentem opisującym potrzebę utworzenia systemów gwarantowania depozytów, tam gdzie ich jeszcze nie było. Najważniejszym dokumentem dla europejskich systemów gwarantowania stała się Dyrektywa 94/19WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 30 maja 1994 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów⁸. Dyrektywa Rady określała podstawowe wymagania, którym powinny odpowiadać krajowe systemy gwarantowania depozytów m.in.: minimalny poziom limitu gwarancyjnego, obowiązek utworzenia w każdym państwie instytucji gwarantującej depozyty oraz maksymalny termin wypłaty. Dyrektywa nałożyła na instytucje kredytowe obowiązek uczestniczenia w systemie gwarantowania depozytów, jak również obowiązek informowania klientów o tym uczestnictwie. Ponadto uregulowała najistotniejsze elementy systemu pozostawiając państwom swobodę, co do kształtowania kwestii szczegółowych. Zobowiązała wszystkie kraje Unii do wprowadzenia minimalnego funduszu gwarancji depozytów, finansowanego przez banki w celu zapewnienia ochrony drobnych deponentów i zabezpieczenia runom na banki (Niczyporuk, Talecka, Białyśtok 2010, s.125) Podstawowymi celami systemów gwarantowania depozytów według dyrektywy są; ochrona deponenta, stabilność systemu oraz warunki równej konkurencji. Jako minimalne wymagania, co do systemów w krajach członkowskich Unii Europejskiej określono:

- Zasadę powszechności - objęcie systemem wszystkich instytucji kredytowych i ich równe traktowanie, każde państwo ma przy tym obowiązek zapewnienia i oficjalnego uznania na swoim terytorium jednego lub kilku systemów gwarantowania wkładów

⁸ Dz.U.U.E.L.1994.135.5

- Obligatoryjność uczestnictwa systemie przyjmujących depozyty – przy czym państwo może zwolnić daną instytucję z uczestnictwa, jeśli jest ono członkiem innego systemu zapewniającego płynność i wypłacalność
- Zasadę terytorialności-system pokrywa zobowiązania działając w danym kraju banków oraz oddziałów banków działających w innych krajach
- Minimalny poziom gwarancji dla wszystkich depozytów, jednego deponenta w danej instytucji
- Obligatoryjne wyłączenia z zakresu gwarancji dla: depozytów innych instytucji kredytowych, funduszy własnych instytucji kredytowych, wkładów pochodzących z przestępstw, czyli związanych z praniem brudnych pieniędzy
- Zapewnienie szybkości i efektywności wypłat kwot gwarantowanych poprzez uruchomienie ich już w momencie zaistnienia niedostępności depozytów
- Obowiązek zapewnienia klientom dostępu do wszystkich informacji związanych z systemem gwarancji wkładów w danym banku. (Bezpieczny Bank 1(34) /2007 s. 111)

Regulacje prawne przyjęte w ustawie o BFG odpowiadają w pełni Dyrektywie 94/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów, znowelizowanej Dyrektywą 2009/14/WE z dnia 11 marca 2009 r. zmieniającą Dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarancji depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji oraz terminu wypłaty⁹

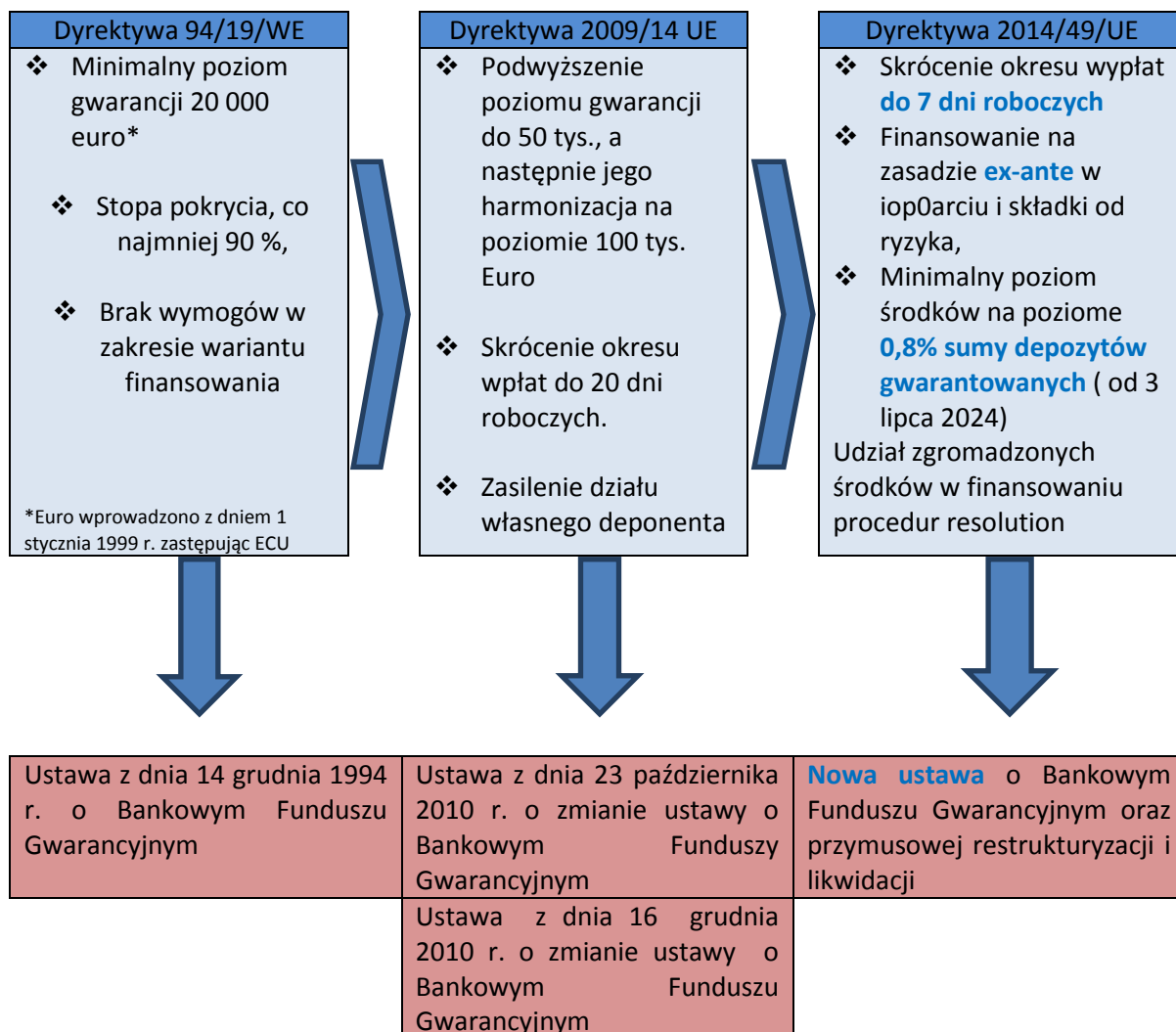
Znowelizowana dyrektywa dotycząca systemów gwarantowania depozytów podniosła poziom gwarancji do 50 000 EUR (październik 2008), a następnie 100 000 EUR (od 1 stycznia 2011) oraz określiła termin wypłaty środków dla deponentów w ciągu 20 dni roboczych od spełnienia warunków gwarancji (czyli głównie od dnia zgłoszenia wniosku o upadłość banku), z możliwością wydłużenia o nie więcej niż 10 dni roboczych. Przed nowelizacją okres ten wynosił 3 miesiące, z możliwością dwukrotnego przedłużenia o 3 miesiące (IWANICZ-DROZDOWSKA 2015 s. 117).

⁹ www.bfg.pl (28.03.2016)

Kolejna nowelizacja dyrektywy w sprawie gwarancji depozytów została zakończona 16 kwietnia 2014 r.(2014/49/UE).Poziom gwarancji pozostał bez zmian ,a zmieniły następujące aspekty: (IWANICZ-DROZDOWSKA 2015 r. s 118).

- Ujednolicenie zasad finansowania (ex ante)
- Skrócenie czasu wypłaty depozytów momencie ogłoszenia upadłości przez bank z 20 do 15 dni roboczych do 1.01.2019r; do10 dni do 2021 r. i 7 dni do stycznia 2024 r.;
- Określenie minimalnego wskaźnika pokrycia 0,8% tj. relacji: zasoby systemu gwarantowania/depozyty gwarantowane;
- Ustalenie możliwości udzielania wzajemnych pożyczek pomiędzy systemami gwarantowania depozytów z różnych krajów.

Wzmocnienie systemów gwarantowania depozytów

Źródła: opracowanie własne na podstawie: informacji zawartych na stronie internetowej

www.bfg.pl

Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest instytucją zarządzającą systemem gwarantowania depozytów w Polsce. Na koniec 2014 ochroną gwarancyjną objęte były depozyty zgromadzone we wszystkich bankach krajowych (tj. 38 bankach komercyjnych i 565 bankach spółdzielczych) oraz we wszystkich spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (tj. 50 kasach)¹⁰

1) Zasoby Finansowe zgromadzone w systemie gwarantowania

W systemie gwarantowania gromadzone są zasoby finansowe przeznaczone do ochrony depozytów złożonych w bankach i spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

Finansowanie działalności gwarancyjnej BFG ma charakter mieszany: **ex-post i ex-ante**.

- Źródła finansowania typu ex-post- finansowanie polegające na wpłatach uczestników systemu gwarantowania po spełnieniu warunku gwarancji (fundusze ochrony środków gwarantowanych, fundusz stabilizacyjny Kasy Krajowej)
- Źródła finansowania typu ex-ante- dostępne fundusze własne BFG np. fundusze gromadzone z regularnych corocznych wpłat uczestników systemu gwarantowania¹¹

2) Fundusz ochrony środków gwarantowanych (fośg) - zasady i działanie:

- Tworzony przez wszystkie banki będące uczestnikami systemu gwarantowania depozytów
- Wielkość fośg w danym banku określona jest, jako iloczyn sumy zgromadzonych w tym banku środków pieniężnych stanowiących podstawę obliczenia kwoty rezerwy obowiązkowej oraz stawki procentowej ustalonej corocznie przez Radę BFG
- Fośg jest tworzony przez banki na początku każdego roku, a aktualizowany 1 lipca zgodnie ze zmianą wartości podstawy jego tworzenia

¹⁰ www.bfg.pl Raport roczny BFG

¹¹ www.bfg.pl Raport roczny BFG

- Rada BFG określiła poziom stawki procentowej tworzenia foąg na 2015 w wysokości 0,55% sumy środków pieniężnych zgromadzonych w banku na wszystkich rachunkach, stanowiących podstawę obliczenia rezerwy obowiązkowej. Wartość funduszy ochrony środków gwarantowanych utworzonych przez wszystkie banki w 2014 r.(po aktualizacji w dniu 01.07.2014r.) wyniosła 5.247.348,8 tyś. zł.

Europejski system gwarancji depozytów.

Jednym z elementów sieci bezpieczeństwa finansowego są systemy gwarantowania depozytów. Pierwsze fundusze *explicite* powstały w 1933 r. po wielkim kryzysie w Stanach Zjednoczonych. Wówczas dostrzeżono ogrom negatywnego wpływu kryzysu finansowego na gospodarkę. Początki systemu gwarantowania depozytów na obszarze Unii Europejskiej sięgają lat 20 XX wieku. Pierwsze stanowisko unijne w kwestii gwarantowania depozytów zostało zawarte w rekomendacji Komisji Europejskiej w 1986r. Zalecenia KE nie były wiążące i w związku z tym wprowadzone w poszczególnych krajach systemy zaczęły przybierać różne formy. Postępujące kryzysy i załamania w systemach bankowych, procesy integracji rynków europejskich zmuszały decydentów do podejmowania dalszych kroków w celu ujednoczenia oraz harmonizacji systemów gwarantowania depozytów w krajach UE (MAŁECKA, WŁODARCZYK; 2012).

Istotne różnice w systemach gwarantowania depozytów w krajach strefy Euro

KRAJ	SPOSÓB FINANSOWANIA	ZAKRES DZIAŁANIA	ADMINISTRACJA
Austria	Ex post	prywatna	Risk Minimizer
Włochy	Ex post	prywatna	Risk Minimizer
Słowenia	Ex post	publiczna	Paybox
Słowacja	Ex ante	mieszana	Paybox
Portugalia	Ex ante	publiczna	Paybox
Niemcy obowiązkowy	Ex ante	mieszana	Paybox
Malta	Ex ante	mieszana	Paybox
Łotwa	Ex ante	publiczna	Paybox
Luksemburg	Ex post	prywatna	Paybox
Litwa	Ex ante	publiczna	Risk Minimizer
Irlandia	Ex ante	publiczna	Paybox
Holandia	Ex post	publiczna	Paybox
Hiszpania	Ex ante	mieszana	Risk Minimizer
Grecja	Ex ante	mieszana	Paybox
Francja	Ex ante	prywatna	Risk Minimizer
Finlandia	Ex ante	prywatna	Paybox
Estonia	Ex ante	mieszana	Paybox
Cypr	Ex ante	mieszana	Paybox
Belgia	Ex ante	mieszana	Paybox

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowania Materiały i studia zeszyt nr 193 Polski system gwarantowania depozytów na tle rozwiązań zastosowanych w państwach UE ,Adam Pawlikowski.

Analizując informacje zawarte w tabeli widać, że 5 krajach (Austria, Włochy, Słowenia, Luksemburg, Holandia) działalność gwarancyjna FOŚG finansowana jest ex post, czyli systemy gwarancyjne nie dysponują znacznymi środkami w przypadku upadłości banku, środki gromadzone są dopiero po czasie spełnienia się warunków gwarancji, upadłości banku W 14 krajach system gwarancyjny działa w trybie ex ante, czyli określono bezpieczną wielkość gromadzonego funduszu. Finansowanie BFG w Polsce ma charakter mieszany: działalność gwarancyjna to system ex post a pomocowa ex ante.

W krajach strefy euro dominuje system mieszany i publiczny (systemem kierują wyłącznie przedstawiciele władz publicznych). W 5 krajach występuje system prywatny (systemie kierują wyłącznie reprezentanci banków). Porównując polski system posiada charakter mieszany, czyli publiczno-prywatny gdyż zarządzany jest przez przedstawicieli instytucji publicznych i reprezentantów sektora bankowego.

Kolejną klasyfikacją jest zakres działań funkcji systemów gwarantowania depozytów i tu przewagę ma system depozytów w znaczeniu wąskim (ang. paybox), czyli uprawnienia ograniczają się do wypłaty depozytów gwarantowanych w przypadku upadłości banku, a w znaczeniu szerokim (ang. risk minimizer) - posiada możliwość udzielania pomocy finansowej zapobiegającej upadłości banku uczestniczy 5 krajów. Porównując BFG posiada kategorię risk minimizer. Polski fundusz posiada także uprawnienia do wspierania finansowego w razie zagrożenia niewypłacalności, ma także prawo kontroli.

Podsumowując szeroki zakres uprawnień posiada BFG oraz austriacki, francuski, litewski, hiszpański.

Dotychczas nie udało się wypracować zasad funkcjonowania drugiego filaru unii bankowej tj. europejskiego systemu gwarantowania depozytów. Integracja systemów gwarantowania na obszarze Unii Europejskiej, jest jednym z kluczowych czynników, który może wyzwolić efekty synergii międzynarodowej integracji rynku bankowego. Warto przy tym zauważyć, iż integracja nie musi oznaczać zastąpienia wszystkich funkcjonujących obecnie w państwach członkowskich systemów gwarantowania depozytów przez jeden system. Alternatywą jest system mieszany, w którym obok istniejących krajowych systemów gwarantowania powstanie system wspólnotowy (ZALESKA 2013 s. 92-93).

Największą barierą do stworzenia paneuropejskiego systemu gwarancji jest zgromadzenie wystarczających środków na jego funkcjonowanie. Stan środków zgromadzonych w bankach UE przez gospodarstwa domowe na koniec 2014 wynosi ok 8-

9.bln euro. Można stwierdzić że nawet połączenie zasobów systemu gwarantowania depozytów wszystkich krajów UE nie wystarczyło by na wypłaty środków z fundusz.

PODSUMOWANIE

Najważniejszym wnioskiem z analizy jest stwierdzenie, że polski system gwarantowania depozytów i na tle państw unii europejskiej jest systemem dobrym i zbliżonym do rozwiązań stosowanych w krajach unii. Bezpieczeństwo systemu bankowego oraz stabilność finansowa jest najistotniejszą cechą sieci bezpieczeństwa finansowego. Jest też dobrem publicznym. Na sieć bezpieczeństwa finansowego składają się: rząd, nadzór nad rynkiem finansowym, bank centralny, system gwarantowania depozytów bankowych, ubezpieczeń i funduszy inwestycyjnych. Fundusz gwarancyjny ma za zadanie chronić deponentów i utrzymywać zaufanie instytucji finansowej. Utworzony ponad 20 lat temu Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest ważnym elementem sieci bezpieczeństwa finansowego. Jego podstawową funkcją jest gwarantowanie depozytów. Polskie prawo w zakresie bezpieczeństwa gromadzonych środków szybko dostosowywało się do przepisów Unii Europejskiej i nie odbiegało znacząco od zasad określanych Dyrektywom. W Polsce jak i w krajach Unii zastosowano obligatoryjność i powszechność uczestnictwa banków i kas oszczędnościowo-kredytowych w oficjalnym systemie gwarantowania wkładów. Podobny jest także zakres przedmiotowy ochrony depozytów, wysokości gwarantowanych środków i terminie wypłat.

Analiza funkcjonowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego na tle systemów krajów Unii pokazuje, że instytucja spełnia swoje zadanie, czego przykładem może być mała ilość zanotowanych upadłości banków w ostatnim okresie. BFG posiada narzędzia pozwalające ratować banki dzięki systemowi pomocowemu. Jednak istnieje nadal konieczność rozszerzenia mechanizmów ochrony. Powstają nowe instytucje tzw. parabanki, którym także klienci powierzają swoje oszczędności, pomimo braku umocowań w aktach prawnych państwa.

Każde państwo Unii Europejskiej posiada swoją instytucję i system gwarantowania wkładów oszczędnościowych deponentów. Założeniem jest stworzenie europejskiego modelu gwarantowania depozytów.

BIBLIOGRAFIA

1. GÓRAL L. i in.2003.Polskie prawo bankowe. Wydawnictwo prawnicze LexisNexis w Warszawie
2. OFIARSKI Z.2004. Prawo bankowe. Zakamycze
3. DOBACZEWSKA A.2000.Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Dom wydawniczy ABC Warszawa
4. MODRZYŃSKI P.2002.Polskie prawo bankowe a standardy Unii Europejskiej. ·Wydawnictwo Adam Marszałek Toruń
5. PYKA I.2002. Problemy polskich banków w procesach integracyjnych z unią europejską. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach
6. IWANICZ-DROZDOWSKA M. 2015.Restrukturyzacja banków w Unii Europejskiej w czasie globalnego kryzysu finansowego. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
7. ZALESKA M.2013.Unia bankowa Difin.
8. JURKOWSKA A.2003. Prawo bankowe Unii Europejskiej.Oficyna wydawnicza BRANTA.
9. NOWAKOWSKI J FAMULSKA T.2008.Stabilność i bezpieczeństwo systemu bankowego Difin
10. MAŁECKAE.WŁODARCZYK B.2012.System gwarantowania depozytów-konwergencja rozwiązań stosowanych w krajach Unii Europejskiej. Prace i Materiały Wydziału Zarządzania UG.
11. PAWLIKOWSKI A.2005.Polski system gwarantowania depozytów na tle rozwiązań zastosowanych w innych państwach UE. Materiały i Studia Zeszyt nr 193.
12. M. Pawelska, Ekonomiczne aspekty dochodzenia polskiego systemu gwarantowania depozytów do wymogów Unii Europejskiej, Bezpieczny Bank 1998, nr 2-3,s.144)
- 13.KERLIN J. Analiza porównawcza systemów gwarancji depozytów w krajach Unii Europejskiej, ”Bezpieczny Bank” nr 2-3 (51-52) Warszawa 2013
14. KOLEŚNIAK J.2011.Bezpieczeństwo systemu bankowego. Teoria i praktyka, Difin, Warszawa
15. NICZYPORK P.TALECKA A.2010.Bankowość Unii Europejskiej. Białystok 2010
AKTY PRAWNE
16. Dyrektywa 94/19WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów; Dz. WE L 135 z 31.05.1994

17. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/14/WE z 11 marca 2009 r. zmieniająca dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarancji depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji i terminu wypłaty.

18. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego 2014/49/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów

19. Raport roczny Bankowego Funduszu Gwarancyjnego 2014 dostępny na stronie internetowej www.bfg.pl

20. Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym dostępna na stronie internetowej www.bfg.pl

Strony internetowe

www.nbp.gov.pl

www.bfg.pl

Spis tabel

Tabela nr 1. Stopień wzrostu limitu gwarancji

Tabela nr 2. Zakres działalności gwarancyjnej prowadzonej przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny

Tabela nr 3. Istotne różnice w systemach gwarantowania depozytów w krajach strefy Euro

Spis rysunków

Rys.1. Wzmocnienie systemów gwarantowania depozytów